

Norsk Militært Tidsskrift

UTGITT AV OSLO MILITÆRE SAMFUND | ÅRGANG 191 NR. 2/2021 KR. 90,-

AV CHRISTOFFER
T KNUITSEN

Å kalle en spade for
en spade

AV VEGARD
FLOM

Destruktive
Cyberangrep

AV ODD GUNNAR
SKAGESTAD

"Nordområdene"
– enda en gang...

AV OLE BUDAL

Saniteten i
Sjøforsvaret virker,
men spør endelig
hvorfor...

Innhold

3/ Redaktøren har ordet

4/ Av Christoffer T Knutsen

Å kalle en spade for en spade

- HV-distriktet og kommandonivåer i
Forsvaret

12/ Av Vegard Flom

Destruktive Cyberangrep

- den strategiske stridsvognen

20/ Av Odd Gunnar Skagestad

"Nordområdene" – enda en gang...

28/ Av Ole H. Budal

**Saniteten i Sjøforsvaret virker, men spør
endelig hvorfor...**

36/ Av Gjert Lage Dyndal

The rising Chinese Navy – where to?

48/ Notis

52/ Medlemssider

Norges eldste militære

tidsskrift – siden 1831

AV ODD GUNNAR SKAGESTAD

"Nordområdene" – enda en gang...

«Det er langt dette landet. Det meste er nord», skrev lyrikeren Rolf Jacobsen. Også i norske regjeringskontorer har det vært mye nord opp gjennom årene, men ser vi nærmere etter vil vi se at det også er mye ull. I denne artikkelen skal vi se hvordan «Nordområdene», som vi alle intuitivt vet hva er, oppfører seg som en blanding av et såpestykke og en bomullsdott om vi kommer i skade for å ta hardere i det.

Odd Gunnar Skagestad har bakgrunn som fagdirektør i Utenriksdepartementet, og har lang erfaring med nordområdespørsmål og vår store nabo i øst.

Den 27. november 2020 la regjeringen frem sin lenge bebudede "nordområdemelding" (Meld. St.9 (2020-2021) Mennesker, muligheter og norske interesser i nord) – et gildt illustrert dokument på 189 sider.¹

Gjennom de siste henimot 20 år har skiftende regjeringer foret oss med en sann syndflod av policy-dokumenter om nordområde-temaet, herunder to tidligere stortingsmeldinger (fra hhv. Bondevik II i 2005 og Stoltenberg II i 2011). Så hva var poenget denne gangen? Og hva menes egentlig med disse "nordområdene" som politikerne er så glade i å snakke om – og som siden 2005 har vært definert som Norges viktigste strategiske satsingsområde, interesseområde og nå også ansvarsområde?

Sikkerhetspolitikk og Den kalde krigen

Forfatteren av disse linjer vokste opp i Finnmark i gjenreisningstiden på 1940-50-tallet. Ingen der hadde den gang hørt om eller selv brukt uttrykket "nordområdene". Dette er et uttrykk som først ble lansert av enkelte forskere ved NUPI (Johan J. Holst m.fl.) omkring 1970, og da som et nytt analytisk begrep med sikkerhetspolitisk innhold, og med geografisk referanse i hovedsak til Svalbard-Barentshav-området. Bakteppet var Den kalde krigen – nærmere bestemt Norges strategisk utsatte posisjon i lys av den sovjetiske styrkeoppbyggingen på Kola-halvøya og den sovjetiske Nordflåtens dramatisk utvidede og stadig mer fremskutte øvelsesmønstre. I tillegg var vårt forhold til Sovjetunionen på Svalbard ytterst sensitivt, med særlige konsekvenser for vilkårene og omstendighetene omkring etableringen av den sivile lufthavnen i Longyearbyen.²

Denne bruken av uttrykket ble raskt plukket opp av politikerne, spesielt av Knut Frydenlund i hans første periode som utenriksminister fra 1973. Nordområdene var allerede den gang primært et politisk, snarere enn et geografisk begrep. Det var samtidig (til forskjell fra for eksempel "Arktis") et særnorsk begrep. Det ble dessuten tidlig et dynamisk, fleksibelt og elastisk begrep.³

Et begrep i utvikling⁴

Etter Berlin-murens fall, Den kalde krigens offisielle avslutning og Sovjetunionens oppløsning ble det sikkerhetspolitiske nordområdebegrepet i noen år overskygget av Barentsregion-samarbeidet.

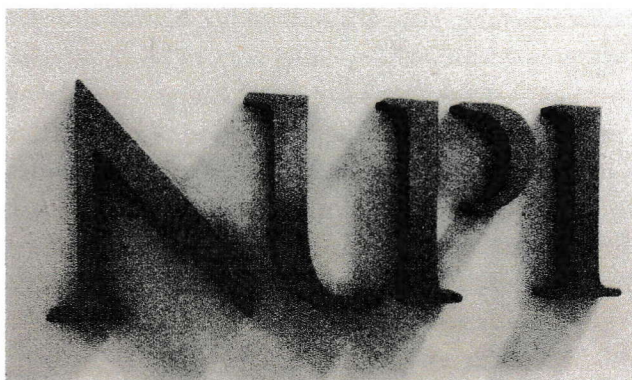
Særlig siden siste århundreskifte har nordområdebegrepet imidlertid utviklet seg til å bli en retorisk overbygning over et stadig større knippe av ulike og sprikende tema- og saksfelter med to felles kriterier – henholdsvis at de på en eller flere måter kan knyttes til himmelretningen "Nord", samt at de fra politisk hold kan anses som viktige å tenke på, snakke om og kanskje gjøre noe med. Det har utviklet seg en egen "nordområde-diskurs" hvor det inngår tallrike policy-dokumenter som gjelder "nordområde-satsingen", såkalte "nordområde-strategier" og den presumptivt overordnede "nordområde-politikken": En politikk som har skapt en særegen nordområde-eufori og blitt målbåret i en nordområde-retorikk med tilhørende rituellt pregede nordområde-besvergelses av typen "Nord er best" og "Det meste er Nord".⁵

"Mot nord!" – og hva så?

Under Bondevik II-regjeringen (med Jan Petersen som utenriksminister) skulle nordområdebegrepet igjen bli løftet frem på den politiske agenda og få et nytt og utvidet innhold. Det begynte med det såkalte Orheim-utvalget, som på bestilling fra Petersen la frem en utredning (NOU 2003:32) med tittelen *'Mot nord!'* – en omfangsrik ønskeliste med innspill fra et bredt utvalg av interesseorganisasjoner og regionale aktører som mer enn gjerne ville ha penger til sine respektive gode formål. Med dette som utgangspunkt la Petersen 15. april 2005 frem St.meld. nr.30 (2004-2005) Muligheter og utfordringer i nord – et beskjedent dokument på 39 sider.

I tilbakeblikk kan man merke seg at det i meldingen uttrykkelig ble påpekt at "i arbeidet med meldingen er det lagt vekt på nordområdepolitikken utenrikspolitiske sider" og at innenrikspolitikk heller kunne "drøftes i andre sammenhenger". Det var en rettesnor som snart skulle bli forlatt. Meldingen var ellers fattig på substans, men desto viktigere som signal om at nå var "nordområdene" blitt et topp-aktuelt tema på den politiske agenda.

Stortingsvalget i september samme år førte til at Bondevik II ble avløst av Stoltenberg II-regjeringen, etter en valgkamp hvor Arbeiderpartiet hadde erklært nordområdene som "Norges viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken".

Var det NUPI som fant opp Nordområdene?

Støres retorikk og "strategiske visjoner"

Jonas G. Støre, som samme høst tiltrådte som utenriksminister, gikk fra første stund ut med en pompøs og svulstig nordområde-retorikk,⁶ ledsaget av en serie ambisiøse policy-dokumenter. Disse inkluderte blant annet Barents 2020 – Et virkemiddel for en framtidsrettet nordområdepolitikk (september 2006); videre Regjeringens nordområdestrategi (desember 2006), supplert med et dokument kalt Nye byggesteiner i nord – neste trinn i regjeringens nordområdestrategi (mars 2009); samt statusrapporten Nordområdesatsingen (oktober 2010). Det hele ble toppet med Meld.St. 7 (2011-2012) Nordområdene – Visjon og virkemidler (18. november 2011).

Sistnevnte – selve Nordområdemeldingen – var det 132-siders sentrale styringsdokumentet som dekket alle de ulike elementene som med bred penn ble omtalt som "nordområde-politikken". Her stod å lese at de "retningsgivende begrepene" for regjeringens satsing på nordområdene var henholdsvis kunnskap, aktivitet og nærvær. Videre ble de sentrale utenrikspolitiske målene i nordområdepolitikken opplyst å være som følger:

- Trygge fred, stabilitet og forutsigbarhet
- Sikre en helhetlig økosystembasert forvaltning som tar vare på naturmangfoldet og gir grunnlag for en bærekraftig utnyttelse av ressursene
- Styrke det internasjonale samarbeidet og den internasjonale rettsorden
- Styrke grunnlaget for sysselsetting, verdiskaping og velferd i hele landet gjennom regional og nasjonal satsing, i samarbeid med partnere fra andre land og med berørte urfolk

Her var det altså tale om "sentrale utenrikspolitiske mål" som var minst like mye innenriks- som utenrikspolitikk.

Meld.St. 7 fremstod i realiteten som en kompleks beskrivelse av norsk innenriks- og utenrikspolitikk, sauset sammen i et sammensurium av fagre, men banale hensiktserklæringer: En serie av gode og fromme ønsker, omtrent som om regjeringens egentlige hensikt hadde vært å gi seg selv om ikke en vandelsattest, så iallfall en velvillig og oppmuntrende klapp på skulderen. Det eneste som syntes å mangle, var en definisjon (geografisk eller annen) på hva som egentlig inngår i det diffuse begrepet "nordområdene". Som styringsdokument betraktet, syntes meldingen å være lite egnet. Det kunne med rette spørres om hvordan det var mulig å styre etter et kompass hvor nålen pekte i alle retninger?

I tilbakeblikk må nordområdesatsingen først og fremst betraktes som et politisk motivert retorisk begrep. Fordi nordområdene var blitt et honnørord, har det vært viktig for politikerne å vise at dette er noe som står på deres dagsorden og at de selv er på banen. I praksis skulle satsingen vise seg å handle om tiltak som trolig ville ha kommet uansett om man hadde brukt merkelappen nordområdesatsing eller ei – det hele ledsaget av høytflyvende retorikk. Spesielt Jonas G. Støre var i sin tid som utenriksminister en mester i å formulere seg på en måte som bar bud om at den rødgrønne regjeringen hadde epokegjørende visjoner som den var i ferd med å virkeliggjøre, besluttsomt og med djerv handlekraft.

Noen hadde riktignok begynt å undres over hvor lenge det kunne være mulig å slå politisk mynt på nordområdebegrepet. Allerede i sin bok Den nye nordområdepolitikken (2007) hadde FNI-forskerne Geir Hønneland og Leif Christian Jensen bemerket at "i skrivende stund er kanskje det mest interessante spørsmålet om nordområdeueforien er på hell".⁷ Men nei, det skulle vises seg at her var det stadig mer å hente.

Fra tilbakeblikk til Solberg-regjeringens nordområdepolitikk: Gjenbruk og vektforskyvning

Siden den overtok i 2013 synes Solberg-regjeringen å ha surfet videre på det momentum som de rødgrønnes retorikk hadde forlenet nordområdebegrepet med. Som en pussig terminologisk nyvinning

Nordområdene er et utmerket tema for «å holde liv i en rituell og vidløftig svada, fylt av forblommet og avleggs retorikk.» Om det ikke er så fryktelig mye annet å snakke om, kan man alltid legge fram en melding om Nordområdene. Foto: Jakob Østheim/Forsvaret.

lanserte man uttrykket “Nordkloden” – navnet på den statusrapporten som daværende utenriksminister Børge Brende la frem i november 2014. Dette 71 siders dokumentet måtte nærmest sees som et uttrykk for den nye regjeringens bestrebelse på å utnytte nordområdebegrepet magi, og et ønske om å overta eierskapet til nordområdesatsingen – så å si ta et fast grep om stafettpinnen – men bar ellers ikke bud om en politikk som skilte seg noe særlig fra forgjengernes. For så vidt kunne Nordkloden virke som en støttepasning som regjeringen noe nølende gav seg selv, i påvente av at den kanskje kunne komme opp med noe mer originalt – kanskje endatil komme på offensiven?

Et slags svar skulle komme da regjeringen i april 2017 la frem policy-dokumentet Nordområdestrategi (undertittel “Mellom geopolitikk og samfunnsutvikling”). I likhet med sine forgjengere var også dette dokumentet rikelig forsynt med gjenkjennelige floskler. “Helhetlig” og “sektorovergripende” var

gjengangere. Ved rask gjennomlesning av de i alt 68 sidene kunne man også finne ordet “bærekraft” eller “bærekraftig” på godt og vel 80 steder. Et kanskje mer interessant poeng var imidlertid at mens saksfeltet “nordområdene” tidligere i hovedsak hadde vært utenriksministerens domene, skulle dette strategidokumentet bli fremlagt av statsministeren, utenriksministeren og kommunalministeren i fellesskap. Den nye nordområdestrategiens innhold bar samtidig bud om at det var foretatt en ytterligere vektforskyvning – fra utenriks- til innenrikspolitik. En vektforskyvning og et frempek i retning av et siktemål som, noe forenklet og stikkordmessig, kunne sammenfattes som “Næringsutvikling i Nord-Norge”.

For så vidt fremstod strategien som nok en illustrasjon og bekreftelse på at nordområdene alltid hadde vært et primært politisk begrep, og følgelig kunnet ha et elastisk, fleksibelt og tøyelig innhold. Likevel gav det en viss fornemmelse av déjà-vu: Noen av de mer tilårskomne vil kanskje

*Hvordan kan du styre etter et kompass hvor nålen peker i alle retninger?
Foto: Jakob Østheim/Forsvaret.*

huske Gerhardsens "Nord-Norge-plan" fra 1951? Det var en plan som medførte etableringen året etter av Utbyggingsfondet for Nord-Norge, med den forhenværende fiskeriministeren Reidar Carlsen som sjef. Dette fondet ble nedlagt i 1961, da det ble avløst av det berømmelige Distriktenes Utbyggingsfond (DU). Var denne strategien et forvarsel om at ringen var i ferd med å sluttes – at nordområdepolitikken var på vei tilbake til en fornyet utgave av konseptet bak Gerhardsens gamle Nord-Norge-plan og DU?

Uansett bekreftet strategien en fortsatt vedvarende utvikling hvor vi har hatt å gjøre med et nordområdebegrep i oppløsning.

Det skulle likevel vise seg at det fortsatt var luft igjen i nordområde-ballongen. Etter at Ine Marie E. Søreide høsten 2017 overtok som utenriksminister, ble det tidlig klart at regjeringen hadde planer om å presentere ytterligere en stortingsmelding om nordområdepolitikken. I lys av nordområdesatsingens historikk og selve nordområdebegrepets utvanning fremstod dette som et dristig foretagende. Det manglet ikke på advarsler.⁸ Et slikt prosjekt kunne lett gi inntrykk av å ha som formål å holde liv i en rituell og vidløftig svada, fylt av forblømt og avleggs retorikk, som samtidig kunne skape overdrevne forventninger med påfølgende skuffelse som konsekvens. Man kunne – for å si det noe flåkjeftet – risikere å stå overfor en situasjon hvor regjeringens viktigste utfordring ville være å redde nordområdepolitikken fra seg selv.

Meld.St. 9 (2020-2021) Mennesker, muligheter og norske interesser i nord

Den ferskeste nordområdemeldingen er som nevnt et omfangsrikt dokument. Den består (etter en 17-siders innledning) av seks hovedkapitler fordelt på følgende tema-områder: Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i nord, Klima og miljø i nordområdene, Samfunnsutviklingen i nord, Næringsliv og kompetanse, Infrastruktur, transport og kommunikasjon og Samfunnssikkerhet, samt et 16-siders vedlegg kalt En nordområdepolitikk for ungdom. Alt sammen interessante saksområder, men hvor relevante er de i et styringsdokument vedrørende det som i sin tid ble kalt "Norges viktigste strategiske satsingsområde"? Vi registrerer at innpå 75 prosent av meldingsteksten stort sett omhandler innenrikske forhold. Dette stoffet presenteres gjennomgående under et perspektiv og med en vektlegging som bekrefter det tidligere inntrykket av at "næringsutvikling i Nord-Norge" er Solberg-regjeringens egentlige hovedanliggende i nordområdepolitikken.

Av de resterende delene dekker omtalen av landets utenriks- og sikkerhetspolitikk (Kap.4 Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i nord) 17 sider, og utgjør altså under en tiendepart av meldingsteksten. Herunder er Forsvarets oppgaver og virksomhet avspist med knapt en halv side (én spalte på side 24). Her kan vi blant annet lese at "Forsvarets kontinuerlige bidrag til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og situasjonsforståelse i nord er en viktig del av regjeringens nordområdepolitikk",

samt at "Vi styrker vårt nærvær i nordområdene gjennom investering i strategisk evne". Betyrrende utsagn, kan hende – selv om samme regjeringens nye Langtidsplan for Forsvaret etter manges mening (fortsatt) står til stryk.⁹ Vi får vite at de lange linjene i norsk sikkerhetspolitikk ligger fast, men justeres i takt med den sikkerhetspolitiske utviklingen. Her står også å lese at balansen mellom avskrekking og beroligelse overfor Sovjetunionen, og deretter Russland, gjennom mange tiår har vært en sentral komponent i vår sikkerhetspolitikk – og er det fortsatt. Meldingens formuleringer i dette avsnittet bærer preg av å være en konvensjonell pliktøvelse, og synes ikke å bringe inn noen nye perspektiver av utenriks-, sikkerhets- eller forsvarspolitisk karakter.

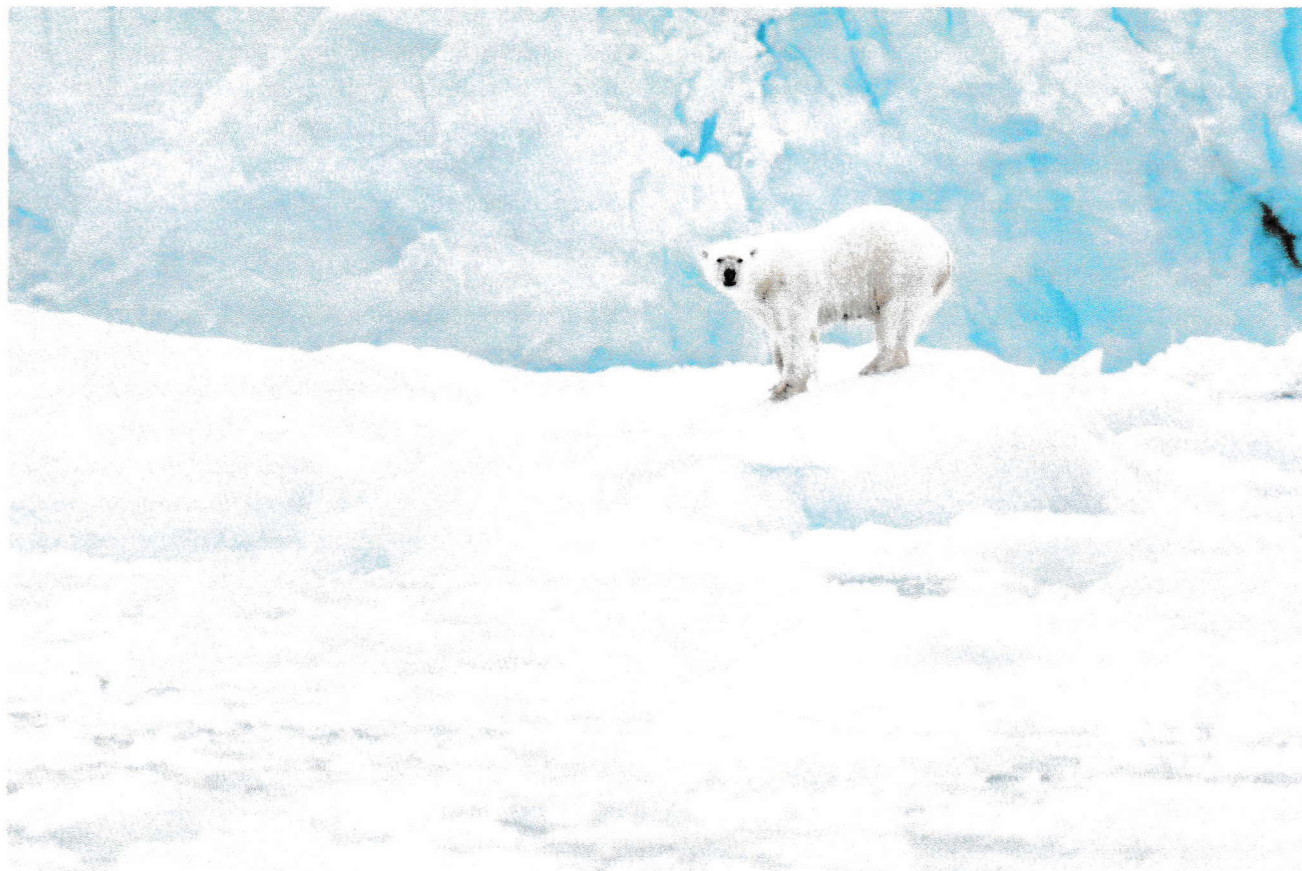
Hyppige gjentagelser av motebetonte honnørord er noe som man alltid må regne med å påtreffe i stortingsmeldinger og andre policy-dokumenter. Så også her: Dusinvis av typen "helhetlig" og "næringsutvikling", et hundretalls tilfeller av "verdiskaping", mens "bærekraft" eller "bærekraftig" dukker opp

vel 150 ganger i teksten. Ikke noe stort problem å hekte seg opp i, men strammere redigering kunne gjort slik terminologisk monotoni mindre påfallende og distraherende.

Nordområde-kommentariatet kommer på banen - på papir og på nett

Fremleggelsen av Meld.St.9 (2020-2021) ble behørig markert av Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) og Fridtjof Nansens Institutt (FNI) ved utgivelsen av et spesialnummer av tidsskriftet Internasjonal Politikk, hvor en rekke fagpersoner inkl. politikere og forskere bidro med artikler om temaet "Norge, nordområdene og utenrikspolitikk".¹⁰ Utgivelsen ble 19. januar fulgt opp med et bredt anlagt webseminar ("webinar") over samme tema i regi av FNI i samarbeid med Nordområdesenteret ved Nord Universitet i Bodø.

Blant bidragsyterne til tidsskriftet og paneldeltagerne ved webinarer finner vi utenriksminister Ine Marie E. Søreide (som på regjeringens vegne hadde

I nordområde-retorikken er ingen hensiktsformuleringer for banale, ingen klisjeer for pompøse og intet ord for stort. Foto: Jakob Østheim/Forsvaret.

lagt frem denne stortingsmeldingen) og Ap-leder Jonas G. Støre (som i sin tid som utenriksminister hadde vært arkitekten bak og frontfiguren for den rødgrønne regjeringens nordområdepolitikk). Begge understreket betydningen av en "ny giv": Mens Støre etterlyste "en ny giv i nordområdepolitikken" etter det som han mente var "flere år med begrenset politisk oppmerksomhet", kunne Søreide presentere den nye meldingen som nettopp en slik "ny giv". Og mens Støre gjentok frasen om nordområdene som "vårt viktigste strategiske satsingsområde", valgte Søreide formuleringen "Norges viktigste strategiske ansvarsområde". Til tross for tilløpene til nyanser i vektlegging og retorikk, syntes begge å målbære en varmt inkluderende enighet om at nordområdene er av den største viktighet for Norge. Med hensyn til nordområdenes utenrikspolitiske dimensjon kunne Søreide ellers fortelle at Norges nordområdediplomati nå også omfatter gjenopptagelsen av vår bilaterale nordområdedialog på embetsnivå med Kina.

I et debattinnlegg i avisen Nordlys 7. januar betegnet Stortingets saksordfører Ingjerd Schou Meld.St.9 (2020-2021) som "en betimelig melding om nordområdene".¹¹ Hva honnøruttrykket "ny giv" angår, synes det ellers vanskelig å se at den nye nordområdemeldingen bærer bud om noen epokegjørende nytenkning i så måte.

En nordområdepolitikk om alt – eller ingenting?

Fremleggelsen av Meld.St.9 (2020-2021) og de tilløpene til offentlig debatt som denne har utløst, leder oss til spørsmålet om *I hvilken grad er dagens nordområdepolitikk egnet til å ivareta aktuelle utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringer i våre nordlige nærområder?*

Dersom dette nyeste policy-dokumentet skal legges til grunn, tør analysen bli ganske nedslående.¹² For det første: Samtidig som vår nordområdepolitikk har mistet sitt utenriks- og sikkerhetspolitiske fokus og fått et mer diffust distrikts- og næringspolitisk preg, har de utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringene i våre umiddelbare nærområder blitt stadig mer påtrengende.

For det annet: Mens "sikkerhet" og "interesser" som begrep gjennom en årrekke blitt utvidet og utvannet i norske strategidokumenter,¹³ er tradisjonell sikkerhetspolitikk – knyttet til de vitale

interessene suverenitet, territoriell integritet og politisk handlefrihet – mer utfordrende enn på lenge.

For det tredje: Det er uheldig at stadig mer av eierskapet til norsk nordområdepolitikk flyttes fra Utenriksdepartementet over til Kommunaldepartementet og regionale aktører i Nord-Norge.

Det kan samtidig spørres om hva slags behov vi egentlig har hatt for enda en ny nordområdemelding? Dette så meget mer som Solberg-regjeringens uttalte overordnede mål for nordområdepolitikken så å si ord for ord er identiske med de tilsvarende målene som ble presentert i den forrige nordområdemeldingen (Stoltenberg II-meldingen fra november 2011, se foran) – med to tilføyelser: Henholdsvis "tettere samvirke mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjoner" og "bo-attraktivitet". Som "overordnede mål" betraktet er dette åpenbart ment å understreke at meldingens formål er å forkynne at det skal bli triveligere å bo og virke i Nord-Norge. Utvilsomt et hyggelig budskap, men var det grunn god nok til å lage en ny stortingsmelding?

Det kunne selvsagt være andre, fullgode grunner i å presentere et nytt, oppdatert policy-dokument om nordområdene. Regjeringen peker på enkelte forhold til innledningen: "Mye har endret seg siden forrige stortingsmelding om nordområdene ble lagt frem for ni år siden. Den geopolitiske situasjonen er blitt mer krevende." Mer krevende, kan hende, men neppe grunnleggende annerledes?

Det fremholdes videre at "Globalt observeres økende interesse og engasjement for utviklingen i Arktis fra stadig flere aktører, og mange har meninger om hvordan den framtidige utviklingen i våre nordområder kan eller bør bli. Mot denne bakgrunnen forblir nordområdene Norges viktigste strategiske ansvarsområde". Men heller ikke utenforstående aktørers økende interesse for Arktis representerer noen kvalitativt nye utfordringer for Norge, selv om det i det offentlige ordskiftet stundom kan skapes inntrykk av noe slikt. Dette temaet har vært en gjenganger i en rekke tidligere policy-dokumenter – ikke minst i den forrige stortingsmeldingen som ble lagt frem i november 2011 (se denne, spesielt kap. 3.2 Nordområdene og geopolitikk, s.31-32).

Gjennomlesning av Solberg-regjeringens nordområdemelding er på ingen måte bortkastet tid – her er mye interessant og til dels nyttig kunnskap å hente om status innen de mangfoldige saks- og

fagområder som dokumentet spenner over. Som styringsdokument har meldingen likevel alvorlige begrensninger. Dersom nordområdepolitikken skal kunne fremstå som bærekraftig, troverdig og seriøs, burde det ha vært maktpåliggende å foreta i hovedsak to grep, som følger:

- En tydeligere avgrensning av nordområdebegrepet – geografisk så vel som tematisk – som kunne muliggjøre en mer "spisset" nordområdepolitikk; samt
- En nedjustering av forventningene i nord til hva nordområdesatsingen realistisk kan gi av konkrete resultater på de aktuelle satsingsområdene.

Den nye nordområdemeldingen har imidlertid et tilslag og en retning som fører i motsatt vei. Meldingens store og komplekst sammensatte

ambisjoner kan gi inntrykk av at regjeringen her har gapt over mer enn hva man svelge – enn si fordøye. Det burde være en klar forståelse om at utenriks- og sikkerhetspolitiske mål må ha en overordnet plass i nordområdepolitikken. En altomfattende strategi vil lett kunne lede til distraksjon. Som professor Torbjørn Pedersen og undertegnede minner om i vår foran siterte artikkel: "En nordområdemelding om alt blir gjerne også en nordområdemelding om ingenting".¹⁴

Kilder:

- 1 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20202021/id2787429/>.
- 2 Under de rådende omstendigheter fant således den norske regjering det hensiktsmessig å varsle partene til Svalbardtraktaten om sine lufthavnplaner i et memorandum 29. september 1971, samt å inngå en formell avtale med Sovjetunionen 7. mars 1974 om sovjetiske luftfartøyers bruk av lufthavnen.
- 3 Noen av oss husker kanskje fjernsynsfiguren Fleksnes? Han uttalte engang følgende dyspsindige ord om fenomenet 'trekkspill': "Ja, det er et elastisk begrep". Trekkspill-metaforen egner seg godt til å beskrive hvordan nordområdebegrepet har kunnet trekkes ut i full bredde eller tvertom anvendes med smalt fokus, alt ettersom det har vært politisk opportunt.
- 4 For en nærmere drøftelse av nordområdebegrepet, se gjerne undertegnedes artikkel "Nordområdene ('The High North') – et elastisk begrep", Norsk Militært Tidsskrift nr.2-3, juni 2009, s.20-35; <https://www.ogskagestad.net/HighNorthNMTjuni09.pdf>; heftet The High North – An Elastic Concept in Norwegian Arctic Policy, FNI Report 10/2010, Fridtjof Nansens Institutt (FNI) august 2010, 22 sider; <https://www.fni.no/publications/the-high-north-an-elastic-concept-in-norwegian-arctic-policy-article821-290.html>; samt artikkelen "Nordområdebegrepet og nordområdesatsingen", Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift nr.1 (september) 2020, s.23-33; https://www.idunn.no/nst/2020/01/nordomraadebegrepet_og_nordomraadesatsingen.
- 5 Ref. Rolf Jacobsens dikt Nord, som også pryder baksiden av et av de mest sentrale policy-dokumentene – Stoltenberg II-regjeringns Nordområdestrategi fra desember 2006.
- 6 Ref. i særdeleshet Støres store Tromsø-tale "Et hav av muligheter – en ansvarlig politikk for nordområdene" 10. november 2005, gjengitt in extenso i Nordlys 11. november 2005; <https://www.nordlys.no/nyheter/gahr-stores-tale/s/1-79-1820864>.
- 7 Geir Hønneland og Leif Christian Jensen, Den nye nordområdepolitikken, Fagbokforlaget 2008, se spesielt s.159.
- 8 Se f.eks. Torbjørn Pedersen og Odd Gunnar Skagestad, "To upopulære grep kan redde nordområdepolitikken", kronikk i Aftenposten 30. desember 2019, s.24; <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/vQprdX/to-upopulaere-grep-kan-redde-nordomraadepolitikken-pedersen-og-skagestad>.
- 9 Se f.eks. artiklene "Gamle synder?" og "Regjeringen fikk ompuss", Norges Forsvar nr.3, november 2020, s.4 og s.18.
- 10 Internasjonal Politikk, nr.4, desember 2020, s.445-544; <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/issue/view/232>
- 11 <https://www.nordnorskdebatt.no/en-betimelig-melding-om-nordomradene/o/5-124-98487>.
- 12 Ref. Torbjørn Pedersen og Odd Gunnar Skagestad, artikkelen "En nordområdepolitikk om alt – eller ingenting", Internasjonal Politikk nr.4, desember 2020, s.495; <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/view/2384>.
- 13 Se f.eks. Odd Gunnar Skagestad, artikkelen "Mye om verdier – lite om sikkerhet", Norges Forsvar nr.5, november 2019, s.44-46; <https://www.ogskagestad.net/onewebmedia/Stmeld27NorgesForsvarNov19.pdf>.
- 14 Ref. Pedersen og Skagestad, op.cit., s.496.